

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2024

Jananas Antonín Sova

Edice Dílna
České knihnice
Sv. 30

Robert Kolár
Ústav pro českou literaturu
AV ČR, Praha

Semináře a Dílny České knihovnice jsou volně ke stažení zde:
<https://www.kniznice.cz/pro-skoly>

Ústav pro českou literaturu AV ČR

Publikace vznikla v rámci výzkumného záměru Ústavu pro českou literaturu Akademie věd České republiky, v. v. i. (RVO: 68378068).

Při práci na textu byly využity zdroje výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie (kód ORJ: 90243).

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons — Uveďte původ — Neužívejte komerčně 4.0 Mezinárodní. Licenční podmínky jsou dostupné zde: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.cs>

Lektoroval:

Mgr. Martin Tichý, PhD., Ústav bohemistiky a knihovnictví, Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Verze publikace: VII/2024

Vydal

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.,

Na Florenci 1420/3, 110 00 Praha 1,

www.ucl.cas.cz,

v Praze roku 2024

jako 30. svazek edice *Dílna České knihovnice*.

Redigovala Petra Hesová.

Grafická úprava a sazba Stará škola.

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2024

Edici *Dílna České knihovnice* řídí Robert Kolár.

Dílno ke svazku *Básní* vydaných v České knižnici roku 2014 pojmáme poněkud netradičně, a sice jako analýzu textu písně Antonín Sova z alba *To samo* (2016) hudební skupiny Jananas. Text písně otiskujeme s laskavým souhlasem skupiny na základě bookletu k albu. Text napsali Jana Infeldová a Jan Vávra, hudbu složili Jan Vávra, Jana Infeldová, Jaromír Fulnek a Jan Chalupa, v úvodní části zazní Bennewitzovo kvarteto. Píseň je dostupná např. na Spotify nebo YouTube, celé album v různých formátech také na stránkách vydavatelské společnosti Supraphon.

Poznámka: Ve zpívané realizaci písně dochází k malým posunům oproti znění publikovanému v bookletu, srov. například *vo přírodě m. o přírodě, vo hladu m. o hladu*. Opravujeme také v souladu se Sovovým zněním verš *jak duhovými barvami když hraje* (booklet) na *jak duhovými barvami kdy hraje* (Sova).

JANA INFELDOVÁ — JAN VÁVRA: ANTONÍN SOVA

*Ty černý žale neustále kroužící
Z vrstev do vrstev, z nervů do nervů
Až někde v jámě končící
Rozhodán od červů
V těl jasné krvi kouřící
Pod lebkou hnízdící!*

Prosím vás už nikdy tohle nedělejte znovu
Nezvěte už na večírek Antonína Sovu
Před jeho kecama se člověk těžko schová,
když se slova chopí Sova

Víc zábavy obstará i televize Nova
nebo se svou kapelou Vlasta Parkanová
Větší sranda je i lití olova
Prchej, když se ozve:
„Dobrý večer, tady Sova!“

Příště bude oslava daleko od domova
nebo se sem zase nakýbluje Sova
a z celého večera bude jeho monolog
a přitom bude cucat jeden grog

*Ty české rybníky jsou stříbro slité / A už je tady!
Žíhané temnem stínů pod oblaky / Tak tam běž na procházku
Vloženy v luhy do zeleně syté / My tady slavíme
Jsou jako krajů mírné, tiché zraky / Aáá!! Kdo to má vydržet?*

Už to nechci podstupovat znova,
když do tebe celej večer hučí Sova
Zase bude vykládat, jak se zamiloval
Moh' by klidně přijít, kdyby to nezmiňoval

Může tu bejt, když dá pokoj,
dřepne si na gauč a sní si dort

Třeba by to vyběhal, třeba by to vyběhal,
kdyby dělal nějaký sport
Než poslouchat celý večer kecy o přírodě,
radši strávím celou party na záchodě

Radši budu celý večer sedět o hladu
než poslouchat, co zas viděl někde v sadu
Rybník je fajn, ale proč řešit hovadiny
zrovna na moje narozeniny?

*Tu sluka steskne v rákosí blíž kraje / Sluka
a kachna vodní s peřím zelenavým / Kachna
jak duhovými barvami kdy hraje / Nechceš chlebiček?
se nese v dálce prachem slunce žhavým*

Už to prostě nechci nikdy podstupovat znova,
když ti celý večírek zkazí Sova / *Sluka!*
Ať se klidně vožere a do vany tu zvrací,
hlavně ať mi neříká veršovanou gratulaci!

Tohle je večírek jedna báseň! / *Svítivé mechy!*
Sovovy mlýny melou pomalu a jistě / *Puškvorce!*
Mele a mele a mele! / *Stříbrem zrosené sny!*
Zrývej mne! Zrývej! Nekonečno!

Dej si jednohubku, tady slušní lidé pijí / *Zrývej mne!*
Přestaň tady obtěžovat se svou poezií / *Zrývej!*
Sklapni ten notýsek, vždyť už to jede potřetí!
(Seberte mu brejle!) Ale von to umí z paměti! Vyvedte ho!

*Poutník jsem vyštvaný morovým puchem království
Vypadni!
Surové křiky!
Dveře jsou tam!
Odcházím smrtelně raněn, v Hory Snů, v makrokosmické hory!
Tak dobrou makrokosmickou noc!*

Už to prostě nechci nikdy podstupovat znova,
když ti celý večírek zkazí Sova / *Sluka!*
Člověk tomu neunikne, těžko se tu schová,
když se slova chopí Sova
Hú!

OTÁZKY A ÚKOLY

1. V textu jsou užity dva řezy písma: antikva (normální) a *kurzíva* (*nakloněné*). Jakou mají v textu funkci?
2. Kurzívou je zvýrazněn i verš „*Dobry večer, tady Sova!*“ Kromě kurzívy jsou ale také užity uvozovky. Na co nás to má upozornit?
3. V jakých významech se užívá slova „sova“ v textu?
4. Jaké další reálie se v textu objevují?
5. Vícevýznamovost se v textu objevuje na mnoha místech. Podívejme se např. právě na strofu, v níž je řeč o Sovových mlýnech. Vypište příklady slov nebo slovních spojení, které v této strofě mají více významů.
6. S pomocí internetu nebo zdarma přístupné České elektronické knihovny (www.ceska-poezie.cz) určete alespoň dvě Sovovy básně, z nichž se v textu cituje.
7. Kromě přímých citací text ukrývá i další odkazy. Ve strofě začínající veršem „Radši budu celý večer sedět o hladu“ se nacházejí odkazy na patrně dvě nejznámější Sovovy básně. První odkaz je hned patrný, jedná se o již citovanou báseň Rybníky. Najděte druhý odkaz.
8. Srovnajte stylovou vrstvu slovní zásoby Sovových citátů a okolního textu.
9. Báseň je založena na kontrastu dvou světů, „vznešeného“ světa poezie a „nízkého“ světa narozeninového večírku. Efekt je založen na nepatřičnosti jejich prostupování, zdůrazněme, že se jedná o komický efekt, text si z poezie a Sovy sice dělá legraci, ale cítíme z něj zároveň i obdiv (poezie Sovova typu se běžně nestává námětem současné hudební tvorby). Tím, že je text zhusta založen na jazykové hře, jazykové komice, se sám vlastně usvědčuje z jisté, byť zcela moderní, poetičnosti. Sovova poezie je do textu také postupně začleňována, popište tento proces.

ŘEŠENÍ

1. Kurzívou jsou uváděny citáty z díla Antonína Sovy, jsou takto odlišeny od zbytku textu. Označení citátů kurzívou je ostatně jednou ze základních funkcí tohoto písmového řezu.
2. Všimněme si, že toto je v textu jediné užití kurzívy spolu s uvozovkami. Verše kurzívou bez uvozovek jsou citáty z básní Antonína Sovy, verš „*Dobry večer, tady Sova!*“ s uvozovkami naznačuje, že se jedná o citát „na druhou“, jedná se totiž o citát z populárního normalizačního seriálu *Nemocnice na kraji města* (režie Jaroslav Dudek, scénář Jaroslav Dietl), v němž vystupuje primář dr. Karel Sova. Tuto filmovou hlášku zpopularizoval herec Petr Čtvrtníček v jednom z dílů satirického pořadu České televize *Česká soda*.
3. „Sova“ v textu odkazuje k různým věcem. Vedle básníka Antonína Sovy také k fiktivnímu primáři Karlu Sovovi (viz výše). Kromě toho si ale text pohrává ještě s významem „pták“, viz např. spojení „hučí Sova“ (básník do někoho tzv. „hučí“ svou poezii, zároveň ale sova houká) nebo výskyt jiných ptáků v textu (sluka, kachna, které sova/Sova vhodně doplňuje). Posledním případem je zmínka o Sovových mlýnech, což jsou bývalé mlýny na Malé Straně v Praze, pojmenované podle mlynáře Václava Sovy, a které ovšem s Antonínem Sovou nemají nic společného.
4. **televize Nova** = první česká celoplošná komerční televize, symbol upadlé zábavy
Vlasta Parkanová = bývalá ministryně obrany, též příležitostná zpěvačka, proslula mj. tím, že během svého mandátu vystupovala v písni Jana Vyčítala „Dobry den, prapore hvězd a pruhů“, která na melodii známé sovětské písně „Dobry den, majore Gagarine“ propagovala umístění americké radarové základny na území ČR; tato píseň patří ke zlatému fondu domácího internetového bizáru
Sovovy mlýny = viz další otázka
5. **večírek jedna báseň** = spojením „jedna báseň“ o večírku říkáme, že byl povedený, zároveň na tomto večírku „oživlý“ Antonín Sova (1864–1928) recituje své básně
Sovovy mlýny melou pomalu a jistě = mlýny melou zrní, známe ale také přísloví „Boží mlýny melou pomalu, ale jistě“, a když někdo hodně mluví, říkáme o něm, že mele
6. *Ty černý žale...*: b. Modlitba (*Píseň o Rovnosti*, posmrtně sestavený výbor ze Sovových veršů)
Ty české rybníky...: b. Rybníky (*Z mého kraje*)
Tu sluka steskne v rákosí...: tamtéž
Svítivé mechy: b. Hostina života (*Vybouřené smutky*)
Puškvorce: b. Rybníky (*Z mého kraje*)
Stříbrem zrosené sny: b. Hostina života (*Vybouřené smutky*)
Zrývej mne: b. Modlitba (*Píseň o Rovnosti*)

Nekonečno: b. Hostina života (*Vybouřené smutky*)

Poutník jsem vyštvaný morovým puchem...: b. Emblem knihy (*Vybouřené smutky*)

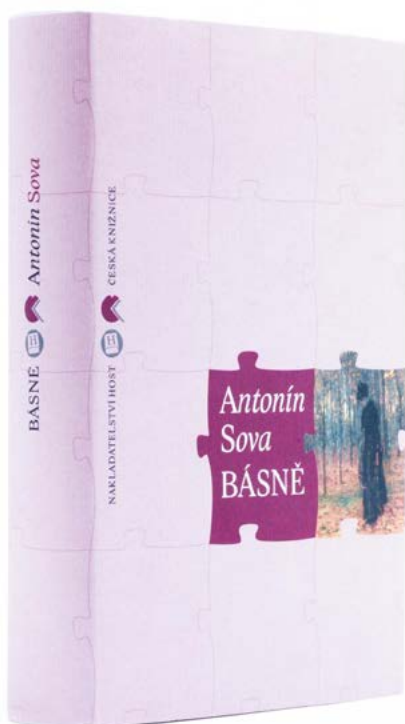
Surové křiky: tamtéž

Odcházím smrtelně raněn...: tamtéž

Sluka: b. Rybníky (*Z mého kraje*)

7. druhý verš strofy odkazuje k básni „Kdo vám tak zcuchal tmavé vlasy?“ (*Ještě jednou se vrátíme...*), která začíná veršem „Když ona přišla na můj sad, vše právě odkvétalo.“
8. Rozdíl mezi oběma vrstvami je kromě grafického odlišení (normální řez písma vs. *kurzíva*) manifestován samozřejmě zvukem, básně jsou **recitovány** (parodováním vysokého uměleckého přednesu) mužským hlasem, zbytek textu je **zpíván** ženským hlasem; Sovovy básně se buď nerýmují nebo se rýmují střídavým rýmem, zbytek textu se rýmuje rýmem sdruženým — i to by se dalo interpretovat na ose vysoké–nízké (nerýmovaná poezie, která bývala obvykle exkluzivní, střídavý rým typický pro lyriku obecně vs. sdružený rým, který je spíše spojován s dětskou poezií, lidovou poezií, baladou, písní apod.). Co se týká stylové vrstvy: v básních (které vznikly sto a více let před textem písně) je užito výrazů ze spisovné, knižní, básnické vrstvy, v textu naopak nespisovné, vulgární (srov. *kecama, sranda, nakýbluje, cucat grog, bejt, dřepne, nějakej, kecy, fajn, hovadiny, vožere...*). To vytváří kontrast mezi dvěma světy, světem minulým a současným, světem poezie a světem večírku, světem „ušlechtilé“ (recitace) a „pokleslé“ (alkohol a chlebíčky) zábavy. Komicky pak v tomto kontextu působí spisovná nehovorová slovesná koncovka ve spojení „tady slušní lidé pijí!“, která je tu kvůli rýmu se slovem „poezií“, tedy se slovem, které se právě v textu váže k pólu spisovnosti.
9. Píseň (z textu samotného to není poznat) začíná parodií pořadů typu Nedělní chvilka poezie, v nichž je vznešený hlas uměleckého přednesu doprovázen hudbou, v našem případě v úvodu zaznívá recitace doprovázená smyčcovým kvartetem. Začátek je tedy ve znamení naprostého odtržení obou světů, zlom, který začíná druhou strofou, je maximální (jiná melodie, jiné nástroje, jiný hlas, jiný projev). Dále se v textu objevují souvislé pasáže ze Sovových básní, ale dochází už k jistému prostoupení obou rovin, jednotlivé Sovovy verše jsou totiž komentovány, srov. např. *Ty české rybníky jsou stříbro slité / A už je tady!* Text vrcholí naprostým propojením citátů a komentářů, předstírá se reálná komunikace: *Poutník jsem vyštvaný morovým puchem království / Vypadni! / Surové křiky! / Dveře jsou tam! / Odcházím smrtelně raněn, v Hory Snů, v makrokosmické hory! / Tak dobrou makrokosmickou noc! Zajímavým detailem, který jako by naznačoval přesmyknutí, výměnu pozic, je jeden ze závěrečných veršů písně: „když ti celej večírek zkazí Sova / Sluka!“ Sluka se objevuje na místě komentáře (za lomítkem), ale je to citát (je kurzívou), výše v básni to přitom bylo opačně: *Tu sluka steskne v rákosí blíž kraje / Sluka.**

Antonín Sova *Básně*

Ediční příprava a komentář: Václav Vaněk

Počet stran: 616

Vydání: v České knižnici první

ISBN 978-80-7491-157-6

Rok vydání: 2014

Antonín Sova patří k prominentním a ve své době nejčtenějším básníkům modernismu přelomu 19. a 20. století. Na rozdíl od Březiny se však dosud nedočkal souborného kritického vydání svého díla, poslední pokus o jeho spisy z let 1959–1962 uvízl po dvou svazcích prózy a dvou svazcích poezie. Česká knižnice tuto mezeru alespoň zčásti zaplňuje vydáním pětice vrcholných autorových básnických knih: *Z mého kraje*, *Zlomená duše*, *Vybouřené smutky*, *Ještě jednou se vrátíme...* a *Lyrika lásky a života*. Básně, které je tvoří, klenou oblouk od realismu a impresionismu k symbolismu; tematicky sahají od přírodní lyriky k reflexím, vizím, poezii sociálních protestů a hořké intimní lyrice.